

Als hem later te Utrecht — dank zij overleg en ruime blik van Curatoren, Universiteitsfonds en biologische werkgroep der Wis- en Natuurkundige Faculteit — leerstoel en onderdak in het vooruitzicht worden gesteld, keert hij van de Nieuwe naar de Oude Wereld terug, als een triomfantelijke PIET HEIN bibliotheek en archieven der *Chronica Botanica* met zich meevoerende zó, prompt, een waardevolle wetenschappelijke inboedel overdragend aan het nieuwe „Institutum Biohistoricum Academiae Rheno-Trajectinae”, een instelling enig in haar soort, slechts te vergelijken met de prototypes indertijd opgericht door medische pioniers zoals FULTON, OSLER, SUDHOFF en SIGERIST.

Hoewel het instituut voorlopig vooral botanisch georiënteerd is, heeft men er alleszins de bedoeling, de actieradius langzamerhand uit te dijen over alle biologische vakken, geneeskunde, farmacie en veterinaire wetenschap inclusief, maar bovendien zelfs over historiografie, letteren en kunst, aldus trachtend een doorgaans voor utopisch gehouden brug te slaan over de kloof tussen natuurwetenschappen en humaniora.

Wie meer wil weten over ontwikkeling, classificatie en taak van de biohistorie — die tot dusver, helaas, evenals elders óók in ons land, bijna uitsluitend op de belangstelling van emeriti schijnt aangewezen — kan kennisneming van dit welsprekende beginselprogramma warm worden aanbevolen.

J. J. TH. Vos

H. W. M. DE JONG, *Demonische ziekten in Babylon en Bijbel*. Proefschrift Amsterdam, 26 februari 1959 (promotor: Prof. Dr. P. VAN DER MEER). 131 bl. E. J. Brill, Leiden 1959.

Gelukkig hij, die nog ná verwerving van het eindexamen het deficit kan aanvoelen van onze bijna louter natuurwetenschappelijke opleiding en dit dan tracht te compenseren, zoals deze „jonge doctor”, die door wijlen Dr. SCHLICHTING geïnspireerd, in de geschiedenis der geneeskunde uitbotting zocht voor zijn in knop gebleven geestesloten. Zijn voorkeur ging uit naar de periode, toen geneeskunde nog nauw aan theologie grensde, naar Mesopotamië, bron onzer beschaving, en bakermat van de onafscheidelijk daarmee verbonden medische wetenschap.

Ontmoeting met zijn toekomstige promotor, een der beste kenners van het Sumerisch, die een medische medewerker zocht ter vertaling van bepaalde Babylonische teksten, stimuleerde de hobby van deze huisarts tot zulke geestdrift, dat hij zich — naast zijn opgerakelde en vermeerderde gymnasiale kennis van het Grieks en het door zelfstudie aangeleerde Hebreeuws — óók nog het bijna niet te ontcijferen spijkschrift der kleitafeltjes eigen maakte.

De filologische documentatie in dit proefschrift, met zijn ongeveer 900 voetnoten, zal natuurlijk méér belangstelling ondervinden van archeologen, linguïsten en theologen dan van medici. Dezen zullen evenwel niet minder dan genen geboeid kunnen worden door de geboden vergelijking van de authentieke opvattingen omtrent de psychiatrische ziekten in de loop der millennia. Etiologie en therapie van de meeste dezer geestesziekten zijn ook thans nog — althans uit louter somatisch standpunt — even ondoorgegrondelijk als in de tijd van de demonen en hun bezwering.

J. J. TH. Vos

INGEZONDEN

VIRCHOW, SEMMELWEIS EN PASTEUR

Collega VERAART (1959) ziet in de houding van VIRCHOW jegens SEMMELWEIS terecht een tekortkoming. Tevens stelt hij de vraag omtrent de verhouding van VIRCHOW jegens PASTEUR, evenals LINDEBOOM in zijn onderschrift, een verhouding, die wellicht nader inzicht zou brengen.

Wat het eerste punt betreft, het lijkt mij geheel begrijpelijk, dat VIRCHOW onder de omstandigheden van destijds mistastte, en wel om zakelijke, menselijke en persoonlijke redenen.

Men had nog geen kennis van de micro-organismen als ziekteoorzaken; het was een meer anatomisch tijdperk van de pathologie. SEMMELWEIS kon zich alleen op empirische gegevens beroepen, niet op wetenschappelijke grondslagen. Of voorts het nationale besef ook invloed heeft gehad? Hij was een Hongaar „uit de poesta”. En dan als ander menselijk motief een zekere naijver: Wenen was de hoofdstad, zeker cultureel, gelijk Parijs ten opzichte van de Provence en voorheen Athene in vergelijking met Corinthe. En Wenen was te meer hoofdstad in medische zin.

Wat voorts persoonlijke redenen betreft, SEMMELWEIS beschikte blijkbaar niet over een vaardige pen, nodig om zijn opvatting te verdedigen. Als man van pycnisch type was hij geneigd tot heftige weldra weer vergeten uitlatingen, gelijk jegens SCANZONI: „Gij hebt het ver gebracht in het moorden en zult de gerechtigheid niet ontgaan. medische Nero”. VIRCHOW ging dus met het betoog van SEMMELWEIS niet akkoord, hetgeen niet wil zeggen, dat hij zijn methode niet aanwendde!

En wat de verhouding van VIRCHOW en PASTEUR aangaat, deze was, meen ik, altijd goed, in weerwil van de spanning tussen het land van de een en dat van de ander. Er was geen persoonlijke tegenstelling, integendeel. VIRCHOW heeft herhaaldelijk blijken gegeven van hoge waardering jegens PASTEUR, roemde diens „onsterfelijke verdiensten” en de „verbazende uitwerking” van diens onderzoekingen. Omgekeerd prees de laatstgenoemde het werk van VIRCHOW, bij de viering van het 300-jarig bestaan van de Universiteit van Edinburg toonde zich PASTEUR in zijn officiële rede verheugd „jusqu'au fond de l'âme” over de hulde, die even te voren o.a. aan VIRCHOW was ten deel gevallen (hem zelf was een ere-doctoraat toegekend).

Of deze goede verstandhouding ons moet verrassen? Zeker, er waren verschillen tussen hen in structuur en persoonlijke overtuiging. Maar ook punten van overeenkomst. VIRCHOW bepleitte de cellulaire pathologie, alsmede de stelling: „Omnis cellula e cellula”. PASTEUR bestreed met kracht de leer van de „Génération dite spontanée”. VIRCHOW toonde zich kritisch ten opzichte van de evolutieleer van DARWIN en nog meer jegens E. HAECKEL. PASTEUR gaf evenmin blijk aanhanger te zijn van de in die tijd grote opgang makende evolutieleer. Tenslotte waren beiden in die tijd al democratisch gezind.

Uit het bovenstaande blijkt, naar ik meen, dat de afwijzende houding van VIRCHOW jegens SEMMELWEIS uit de omstandigheden te verklaren valt; daarentegen geeft voor die ongunstige gezindheid de verhouding van VIRCHOW en PASTEUR geen opheldering.

Literatuur: VERAART, B. A. G. (1959) Virchow en de geschiedenis. *Ned. T. Geneesk.* 103, 1265. — VIRCHOW, R. (1898) Neue Fortschritte in der Wissenschaft und ihr Einfluss auf Medizin und Chirurgie. *Berl. klin. Wschr.* 35, 932. — *Oeuvres de Pasteur* (1939) Tome VII, bl. 373, Parijs.

Maastricht, 14 juni 1959

J. E. SCHULTE